

Fazil SALAYEV – 90

Maraqlı adam idi Fazil Salayev. İndi 90 illiyini qeyd etdiyimiz bu qəribə adamı sevməyən, onun şən, bəmərə zarafatlarından həzz almayan yox idi. Kinostudiyaya hər gelişini sənət dostları səbirsizliklə gözləyirdilər. Onun filmlərdə çəkiliş səhnələrinə tamaşa etməyə yığışardılar. Kinostudiyada ona böyük hörmət və məhəbbət göstərirdilər. Bilirdilər ki, Fazil olan yerdə xoş ovqat, gülüş və bir də şən əhval-ruhiyyə var.

Fazil Salayev 1931-ci ildə Bakıda doğulmuşdu. Uşaqlığının dörd ilini müharibə ilə qoşa addımladı. Fazil rəssam olmaq qərarına gəlmişdi. Əli qələm-karandaş tutandan şəkil çəkirdi. Ona görə də orta məktəbi bitirən kimi sənədlərini Ə.Əzimzadə adına Rəssamlıq Məktəbinə verdi. Qəbul oldu, təhsil aldı, "Azərneşr"də

Seyidbəyli Fazili "Möcüzələr adası" filminə kiçik bir rola çəkdi. Ağarza Quliyevsə "Ulduz" filminə müxbir rolunu ona verdi. O zamandan bir müddət paralel olaraq teatrda və kinoda çalışdı. "Azdrama"dən Musiqili Komediya Teatrına yerini dəyişsə də, Fazil yaxşı bilirdi ki, gec-tez kino onu teatrdan, sevimli sənət ocağından

O, heç kəsə bənzəmirdi

tərtibatçı rəssam kimi işlədi də. Amma özü demişkən, axıracan səbri çatmadı.

Aktyorluq peşəsi yamanca sehirləmişdi Fazili. Neçə il arzusuna yetmək üçün quş kimi qanadlandı. "Azərneşr"lə vidalaşmış Teatr İnstitutunun aktyorluq fakültəsində oxuyanda da əsl aktyor olacağı günü səbirsizliklə gözlədi. Ürəkdən inanırdı ki, o gün uzaqda deyil. Aktyorluq arzusu ilə rəssamlığın daşını atıb, fırçasını, palitranı bir yana qoya bilmişdisə, deməli, son məqsədinə çatmaq üçün daha bir neçə pilleni qalxmaq lazım idi.

Fazil Salayev Azərbaycan Akademik Dram Teatrına işə qəbul olundu. Bir-birindən maraqlı rollar oynadı. 1963–64-cü illər onun həyatında yeni dövrün başlanğıcı oldu. Görkəmli kinorejissor və dramaturq Həsən

əməlli-başlı ayıracaq. Oynadığı şən və ciddi rolun boy-buxununa, sanbalına, biçiminə baxmayaraq, hamısının canına bir az qrotesk, incə yumor qatdığını, kinonun dililə təqdim etməyin daha asan olduğunu da bilirdi.

F. Salayevin obrazlar qalereyasında hər şeydən əvvəl bu cəhətlə qarşılaşırsan. İstər qırçı Məhəmməd ("Şərikli çörək"), istər Qulaməli ("Dəvış Parisi partladır"), istərsə də alverçi ("Bizim Cəbiş müəllim"), çilingər ("Ürək-Ürək") və zontik Mehdi ("Alma almaya bənzər") olsun, fərqi yoxdur, onların heç birində aktyorun yerisi, duruşu, baxışı bir-birini təkrarlamır. Ona görə ki, Fazil incə nüanslar, nəcib məqsədlər, dəqiq hərtərəfli təhlil ustası, tədqiqatçı aktyor idi.

"Şərikli çörək" filminəki qırçı Məhəmməd rolu milli kinomuzda bənzəri olmayan ekran qəhrəmanlarından. Bu adi peşə adamı müharibədə kontuziya alıb. İndi isə Bakıda qırçılıqla məşğuldur. Qəribə xasiyyətli insandır. Xeyirxah və zəhmətkeşdir. Onun sifətində əzablarla dolu bir görüntü var. Kimsəsizdir, hətta xəstəxanaya düşəndə belə yanına gələn bir kimsəsi yoxdur. Bir sözlə, Fazilin qırçı Məhəmmədi onun böyük sənətkar olduğunu bir daha təsdiq etdi.

Filmdən-filmə onun axtarışları öz bəhrəsini verirdi. Aktyorun rolları nə qədər satirik, yumoristik səpgidə olsa da, onun ifasında əndazəni aşan şitlik, saxta gülüş deyil, realıqdan qidalanan qrotesk nəzərə çarpır. Həmin rolların təbiiliyi, baxımlığı da deyilənlərlə bağlı idi.

"Alma almaya bənzər" filminə o, zontik Mehdi oynayırdı. Fazil Salayev zontik Mehdiyə, qırçı Məhəmmədə bir aktyor kimi öz möhürünü vurub. Ona görə də həmin obrazlar başqa biçimdə ağılımıza gəlir.

Aktyor "Mozalan" satirik kinojurnallarında bir sıra bədii süjetlərdə çəkilib. Onlardan bəzilərinə xatırlatmaq istərdik: metroya baxmağa cəhd göstərən sərxoş, gecələr səs-küydən dinclik tapıb yata bilməyən kişi, toylara dəvət olunmaqdan əldən düşən və axırda şalvarsız qalan insan, əmək qabaqcılı kimi tez-tez iclaslara, görüşlərə çağırılıb yarıtmaz işçiyyə çevrilən adam. Tamaşaçı hər dəfə ekranda onun qəhrəmanını görəndə

gah gülür, gah onun halına acıyır, gah da təəssüf hissi keçirir. İncə çalarlarla, əlvan koloritlə ətə-qana gəlmiş bu obrazlarda başlıca cəhət Fazilin səmimiyyəti və yaradıcılıq axtarışdır. İnanmaq olmur ki, tək birçə nəfər bu qədər bənzərsiz obrazlar yaratsın. İllah da aktyoru ciddi tərzdə danışan görəndə bu inamsızlıq şübhəyə çevrilir. Amma nə fayda. Şübhələnsək də, şübhələnməsək də düzü belədi. Necə ki, beş il öncə "Mozalan"a həsr olunmuş festivalda "Ən yaxşı aktyor" nominasiyası üzrə mükafatın ona "çatması" da həqiqətdi.

Fazil Salayev yaddaqalan ömür yaşadı. Bu onun fitrətindən, istedadından irəli gəlir. O talantla Fazil Salayev dünyanın hansı nöqtəsində yaşasaydı, mütləq şöhrət zirvəsinə yüksələcəkdi, maddi cəhətdən təmin olunacaqdı. Sovet rejimində onun qismətinə yalnız biganəlik, diqqətdən kənarda qalmaq yazılmışdı: təltiflər, fərqləndirmə, həvəsləndirmə üçün verilən mükafatlar, bolluca diplomlar – ona qismət olmadı. 47 illik həyatını yalnız aşırdaşan istedadını xərcləməklə başa vurdu. Qazandığı təkçə tamaşaçı sevgisi oldu.

Çoxlarının əhlikef saydığı, əslində, bütün vücudu qəmlə dolu olan, təkliyə çəkilib özünü baş-başa qalmaqdan "həzz" alan Fazilin karvanı mənzil başına 47 yaşında – iyunun 20-də çatdı. Bununla da tək bir ailə məyusluq çəkməmiş, neçə-neçə sənətseverin gözü yaşarmış, ürəklərə qəm çilənmişdi. Çünki aktyor bir daha özünün şən və məzəli, ciddi və sərxoş, maymaq və firılacaqçı, qayğıkeş və etinasız qəhrəmanları ilə heç kimin görüşünə gəlməyəcəkdi – lentlərdən savayı...

M.MÜKƏRRƏMOĞLU,
"Xalq qəzeti"